

ЗВІТ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ

СИТУАЦІЇ З ВНУТРІШНЬО
ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

Вересень 2017 р.

*Фото на обкладинці та на внутрішній сторінці обкладинки:
Діти ВПО у Житомирі*

© Бен Робінсон / MOM

*Цю публікацію підготовлено за фінансування Європейського Союзу.
Думки та погляди, викладені у цій публікації, не обов'язково відображають
позицію Європейського Союзу та Міжнародної організації з міграції (МОМ).*

ЗМІСТ

ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЇ.....	4
КОРОТКИЙ ОГЛЯД	5
1. ХАРАКТЕРИСТИКИ ВПО ТА ЇХНІХ ДОМОГОСПОДАРСТВ	7
• Члени домогосподарств ВПО	
• Статеві-вікова структура	
• ВПО з інвалідністю	
2. ЗАЙНЯТІСТЬ ВПО	9
• Рівень зайнятості.....	9
• Рівень безробіття	11
3. ДОБРОБУТ ВПО.....	13
• Засоби для існування.....	13
• Умови проживання та види житла	16
• Призупинення соціальних виплат	18
• Кредити та боргові зобов'язання.....	19
4. ДОСТУП ДО СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ	20
5. МОБІЛЬНІСТЬ ВПО	21
• Переміщення.....	21
• Наміри щодо повернення	21
• Наміри виїхати за кордон	23
• Відвідання колишніх місць проживання.....	23
6. ІНТЕГРАЦІЯ У МІСЦЕВІ ГРОМАДИ	25
• Рівень інтеграції	25
• Дискримінація.....	27
• Вибірчі права	29
7. ОСОБИ, ЩО ПОВЕРНУЛИСЯ НА ТЕРИТОРІЇ, НЕ КОНТРОЛЬОВАНІ УРЯДОМ	30
8. ДОДАТКИ	34

Проект фінансується
Європейським Союзом та
впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЇ

Метою запровадження Національної моніторингової системи (НМС) в Україні, що діє на основі підходів Матриці відстеження переміщень (МВП) МОМ, є підтримка Уряду України у збиранні та аналізі інформації щодо соціально-економічних характеристик внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та домогосподарств ВПО, а також викликів, з якими вони стикаються. МОМ адаптувала МВП, систему, створену для регулярного збору, опрацювання та поширення інформації про ситуацію у сфері переміщення, до українських реалій. НМС забезпечує краще розуміння перебігу переміщень, а також місць перебування, чисельності, вразливості та потреб переміщеного населення в Україні.

У ході опитування було зібрано інформацію про соціально-економічні характеристики ВПО на рівні окремих осіб та домогосподарств, у тому числі, про тенденції та наміри стосовно переміщення, зайнятість та засоби для існування, доступ до соціальних послуг та потреби у допомозі у 24 областях України та м. Київ.

Головні джерела інформації, використані у НМС:

- i) Дані вибіркового опитування ВПО шляхом особистих інтерв'ю;
- ii) Дані вибіркового опитування ВПО шляхом телефонних інтерв'ю;
- iii) Дані вибіркового опитування ключових інформантів шляхом особистих інтерв'ю;
- iv) Обговорення у фокус-групах;
- v) Офіційні дані та відповідні дані з інших джерел.

Особисті інтерв'ю з ВПО

Тисяча двадцять п'ять (1 025) ВПО були опитані за допомогою цього методу у співпраці з Українським центром соціальних реформ у 205 територіальних одиницях країни протягом серпня 2017 року. Вибірка територіальних одиниць була створена для всіх областей України, контрольованих урядом, та структурована пропорційно числу зареєстрованих ВПО.

Телефонні інтерв'ю з ВПО

Чотири тисячі двісті чотири (4 204) ВПО були опитані за допомогою цього методу у червні-вересні 2017 року. Із цього загального числа 3 545 інтерв'ю були проведені з ВПО, що перебувають на території, контрольованій урядом, і 659 інтерв'ю були проведені з особами, що повернулися на територію, не контрольовану урядом (ТНКУ). Вибірка була створена на основі бази даних реєстрації ВПО, що ведеться Міністерством соціальної політики України.

У цьому раунді дані телефонних інтерв'ю були об'єднані з даними особистих інтерв'ю. Об'єднання цих двох масивів даних було здійснено за допомогою методу статистичного зважування. Обидва масиви даних були зважені відповідно до регіонального розподілу зареєстрованих ВПО. Телефонні дані були також зважені відповідно до соціально-демографічних характеристик ВПО, опитаних шляхом особистих інтерв'ю.

Особисті інтерв'ю з ключовими інформантами

Чотиреста десять (410) ключових інформантів (КІ) були опитані за допомогою цього методу. Список був сформований спільно з Українським центром соціальних реформ у масштабах країни для моніторингу розвитку ситуації з ВПО у відповідних областях. Більшість ключових інформантів працюють в неурядових організаціях (48%), значна частина ключових інформантів представляла установи соціального захисту (23%). Крім того, 13% працювали у місцевих органах влади, 4% були представниками освітніх установ, 1% – закладів охорони здоров'я, 11% працювали в інших організаціях.

Обговорення у фокус-групах

Дві фокус-групи з ключовими інформантами, дві фокус-групи з ВПО та одна фокус-група з ВПО, які повернулися до ТНКУ, були проведені у серпні 2017 року спільно з Українським центром соціальних реформ. Фокус-група з громадянами, які повернулися до ТНКУ, відбулася у Маріуполі (Донецька область, ТКУ).

Докладніша інформація про методологію наведена у Додатку 1.

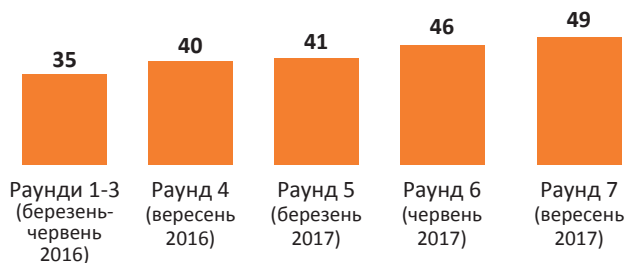
КОРОТКИЙ ОГЛЯД

1. Характеристики ВПО та їхніх домогосподарств

Середній розмір домогосподарства	Розподіл членів домогосподарств за віком	Розподіл членів домогосподарств за статтю	Домогосподарства з дітьми	Домогосподарства з особами з інвалідністю
2,41 особи	60 років та більше – 19% 18-59 років – 58% до 18 років – 23%	Жінки – 58% Чоловіки – 42%	39% домогосподарств ВПО	9% домогосподарств ВПО

2. Зайнятість ВПО. Частка зайнятих серед ВПО зросла з 35% до 49% з березня 2016 року.

Зайнятість ВПО після переміщення за раундами, %

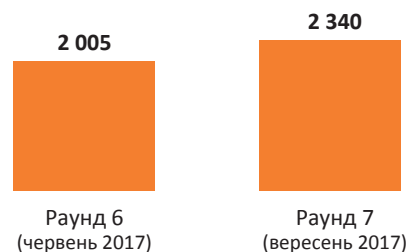

Більш того, позитивними тенденціями зайнятості ВПО є зростання частки ВПО з довготривалою зайнятістю, зростання частки ВПО з повною зайнятістю, зростання частки ВПО, які працюють у тому ж секторі зайнятості, що й до переміщення, а також зростання частки ВПО, котрі знайшли роботу, що відповідає їхній кваліфікації.

3. Добробут ВПО. Добробут ВПО дещо покращився у порівнянні з попереднім раундом, що підтверджується як зростанням середньомісячного доходу на одного члена домогосподарства ВПО, так і самооцінкою ВПО власної фінансової ситуації. Зростання місячного доходу може бути пов'язане зі зростанням числа ВПО, для яких заробітна плата є основним джерелом доходів.

Незважаючи на позитивну тенденцію, частка домогосподарств ВПО з коштами, котрих «вистачає лише на харчування» залишається високою, а саме, 40% у вересні 2017 року. Більше того, ВПО продовжують значною мірою покладатися на допомогу держави, яка є третім із найчастіше згадуваних джерел доходів.

Середній дохід на особу (на місяць) за раундами, грн

4. Доступ до соціальних послуг. ВПО демонструють високий рівень задоволеності (74% або вище) доступністю усіх основних соціальних послуг. Респонденти були найменш задоволеними доступністю можливостей працевлаштування (66%).

5. Мобільність ВПО. Число ВПО, які залишаються на тому самому місці та не вдаються до подальших переїздів, зростає. У вересні 2017 року 49% опитаних ВПО повідомили, що вони залишаються у їхньому поточному місці проживання протягом 31-36 місяців, і 15% – понад 36 місяців.

Частка тих, хто має намір повернутися до місця проживання до переміщення після завершення конфлікту, становить 32%. Двадцять дев'ять (29%) відсотків респондентів висловили намір не повертатися, навіть після завершення конфлікту. Такі наміри різняться з-поміж географічних зон, частка ВПО, котрі повідомляють про свій намір не повертатися, зростає зі збільшенням відстані від ТНКУ.

Наміри щодо пошуків роботи за кордоном залишаються низькими, хоча 14% ВПО повідомляють, що у місці їхнього проживання пропонуються можливості виїхати за кордон.

Проект фінансується
Європейським Союзом та
впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

П'ятдесят чотири (54%) відсотки ВПО повідомили, що відвідували місце свого проживання у зоні конфлікту після переміщення, і «утримання житла» залишається головною причиною поїздок на ТНКУ.

6. Інтеграція у місцеві громади. У 7 раунді частка ВПО, які повідомили, що вони інтегровані у місцеву громаду, знизилася на 9% у порівнянні з попереднім раундом. Головними умовами успішної інтеграції, які відзначають ВПО, є житло, постійний дохід та зайнятість.

Спостерігається різке зростання частки ВПО, які повідомляють про дискримінацію у зв'язку зі статусом ВПО, у 7 раунді та 5 раунді. Це може бути пояснене призупиненням соціальних виплат, оскільки ВПО, які відчували дискримінацію, частіше повідомляли про те, що вони зазнавали призупинення соціальних виплат.

Дані демонструють загальний зв'язок між самооцінкою ВПО своєї інтегрованості у місцеву громаду та випадками дискримінації у зв'язку зі статусом ВПО, про які вони повідомляють. Загалом, ВПО, які зазнавали дискримінації у зв'язку

зі статусом ВПО, частіше повідомляють про брак інтеграції.

7. Повернення до ТНКУ. Під час проведення телефонного опитування було встановлено, що 16% респондентів – це ВПО, які повернулися на ТНКУ та на той час проживали там. Приблизно половина з них є старшими за 60 років, і для 61% пенсія за віком є головним джерелом доходів.

Сімдесят (70%) відсотків респондентів на ТНКУ повідомляють, що причиною їх повернення є володіння приватною власністю, у зв'язку з чим вони не мусять платити за оренду.

Основною відмінністю, поміченою між ВПО на ТКУ та ВПО, які повернулися на ТНКУ, є те, як вони оцінюють свою безпеку. Лише 30% опитаних, які повернулися на ТНКУ, повідомляють, що почувують себе у безпеці, у порівнянні з 82% відсотками ВПО на ТКУ.

Вісімдесят п'ять (85%) відсотків опитаних, що повернулися, планують залишатися на ТНКУ протягом наступних трьох місяців.

1. ХАРАКТЕРИСТИКИ ВПО ТА ЇХНІХ ДОМОГОСПОДАРСТВ

ВПО (жінка, 60 років) з Луганської області:

«Важко було.. Почали підривати склади... уламки летіли звідусіль...вибухи.. онуки в погребі сиділи...сил не було більше терпіти, зібрали сумки й поїхали. Досі підстрибую, коли чую, як щось гримить».

Джерело: фокус-група з ВПО

ВПО (жінка, 34 роки) з Донецької області:

«У мене чоловік має групу інвалідності, самостійно погано пересувається, тому мені довелося буквально витягати його звідти. Коли підірвали район біля школи, ми цілий день не знали, де наші діти, де їх шукати, кому дзвонити. А я йшла з роботи, і снаряд вибухнув якраз на моєму шляху...я заціпеніла, я стояла посеред дороги і не знала, куди бігти. Тоді я зрозуміла, або ми вибираємося звідси, або ми тут і загинемо».

Джерело: фокус-група з ВПО

Майже всі ВПО зазначають, що вони зареєстровані у системі соціального захисту Міністерства соціальної політики. Відсоток ВПО, що реєструються у системі соціального захисту, залишається відносно постійним в усіх раундах НМС (Діаграма 1.1).

Діаграма 1.1. Реєстрація ВПО Міністерством соціальної політики, %

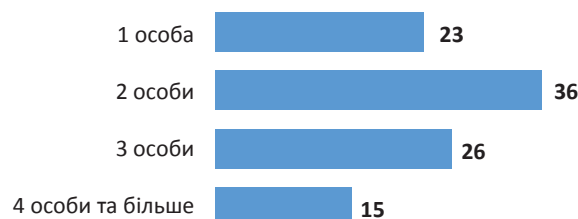
	Раунди 1-3 (березень-червень 2016)	Раунд 4 (вересень 2016)	Раунд 5 (березень 2017)	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Так	92,7	92,1	96,5	94,4	94,5
Ні	7,0	7,6	3,5	5,4	5,3
Не знаю	0,3	0,3	0,0	0,2	0,2

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Під час обговорень у фокус-групах ВПО та ключові інформанти відзначили, що не реєструються зазвичай особи, які не потребують допомоги з боку держави. Іноді відсутність реєстрації пов'язана з бюрократичними перепонами (Джерело: фокус-групи з ВПО; фокус-групи з ключовими інформантами).

У ході інтерв'ю респондентів запитували про склад їхніх домогосподарств. Було встановлено, що у середньому домогосподарство складається з 2,41 осіб, що дещо менше від середнього розміру домогосподарств в Україні (2,58 особи), згідно з даними за 2017 рік¹ (Діаграма 1.2).

Діаграма 1.2. Розподіл домогосподарств ВПО в Україні за числом членів, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

1 Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2017 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств). Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – К., 2017.

Домогосподарства з дітьми становлять 39% усіх домогосподарств ВПО, що подібно до середнього показника для домогосподарств усього населення України (38%)² (Діаграма 1.3). Водночас, домогосподарства ВПО з однією дитиною становлять дві третини загальної кількості домогосподарств із дітьми.

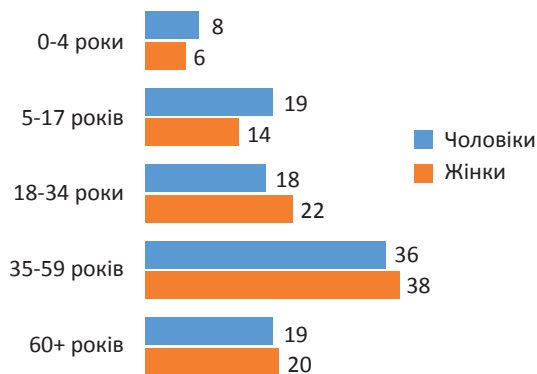
Діаграма 1.3. Розподіл домогосподарств із дітьми та без дітей, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Жінки становлять 58% членів домогосподарств опитаних ВПО, що дещо перевищує частку жінок серед усього населення України (54% на 1 січня 2017 року³). Більша частка жінок серед ВПО спостерігається в усіх вікових групах від 18 років і старше, що відповідає результатам попередніх досліджень (Діаграма 1.4).

Діаграма 1.4. Статтєво-віковий розподіл членів домогосподарств ВПО, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Частка ВПО у віці 60 років і старше майже в 1,2 рази нижча у порівнянні із усім населенням. Водночас частка ВПО у віці до 18 років майже в 1,3 рази вища⁴.

Дев'ять (9%) відсотків домогосподарств ВПО повідомляють, що до їх складу входять особи з інвалідністю (Діаграма 1.5).

Діаграма 1.5. Розподіл домогосподарств ВПО з особами з інвалідністю (I-III група інвалідності, діти з інвалідністю), %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Рівень освіти серед голів домогосподарств ВПО є високим, 66% серед них мають ту чи іншу форму вищої освіти (Діаграма 1.6).

Діаграма 1.6. Розподіл голів домогосподарств ВПО за здобутою освітою, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

2 Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – К., 2017.

3 Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2017 року. Статистичний збірник. Державна служба статистики України – К., 2017.

4 Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2017 року. Статистичний збірник. Державна служба статистики України – К., 2017.

2. ЗАЙНЯТІСТЬ ВПО

Рівень зайнятості

Хоча зайнятість залишається одним із ключових викликів, які називають ВПО, дані продовжують вказувати на тенденцію до покращення економічної ситуації домогосподарств ВПО. Частка зайнятих ВПО зросла з 35% у 1-3 раундах до 49% у 7 раунді, й різниця між рівнем зайнятості ВПО до (62%) та після (49%) переміщення зменшилася до 13% у 7 раунді (Діаграма 2.1).

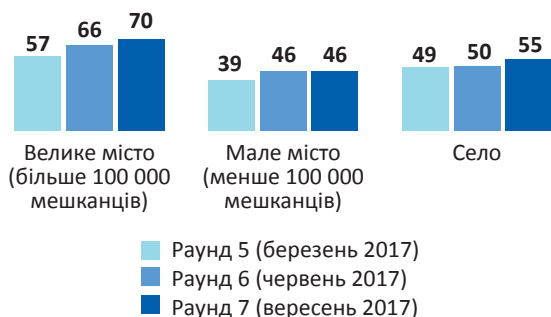
Діаграма 2.1. Зайнятість ВПО до та після переміщення за раундами, %

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Рівень зайнятості різниться з-поміж типів населених пунктів та географічних зон. Найбільша частка зайнятих ВПО проживає у великих містах, тоді як у малих містах та селах рівень зайнятості є значно нижчим (Діаграма 2.2).

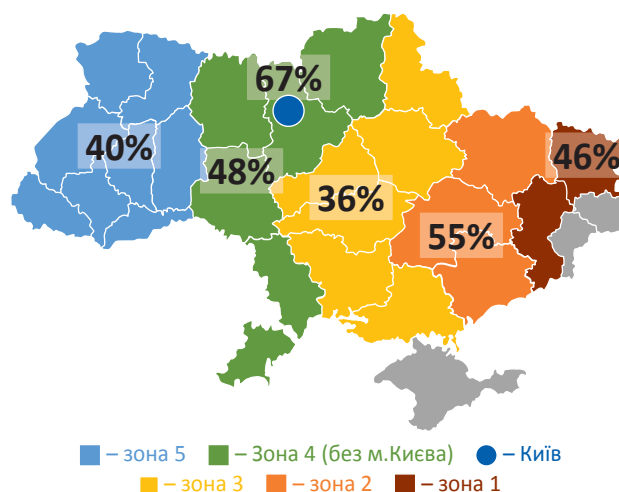
Діаграма 2.2. Зайнятість ВПО після переміщення за видом населеного пункту та за раундами, % ВПО у віці 18-59 років

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Київ та друга географічна зона є місцями, де проживає найбільша частка зайнятого населення ВПО (Діаграма 2.3).

Діаграма 2.3. Зайнятість ВПО після переміщення за географічними зонами, %⁵

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

У порівнянні з останніми загальними тенденціями в Україні⁶, частка зайнятих чоловіків у віці 18-59 років серед ВПО (78%) є значно вищою, ніж у середньому по Україні (68%).

Спостерігається позитивна тенденція у тому, що стосується зайнятості, а саме, зростання частки довготривалої зайнятості (довше ніж 12 місяців) з 33% у 1-3 раундах до 71% у 7 раунді (Діаграма 2.4).

5 Групування областей у зони здійснювалось за відстанню від ТНКУ Донецької та Луганської областей. Зона 1 – Донецька (ТКУ) та Луганська (ТКУ) області; зона 2 – Дніпропетровська, Харківська та Запорізька області; зона 3 – Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська та Черкаська області; зона 4 – Чернігівська, Київська, Житомирська, Вінницька, Одеська області; зона 5 – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька та Чернівецька області.

6 Економічна активність населення у І кварталі 2017 року. Статистичний збірник / Державна служба статистики України, 2017.

Проект фінансується
Європейським Союзом та
впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

Діаграма 2.4. Розподіл ВПО за тривалістю працевлаштування на нинішньому робочому місці за раундами, % від зайнятих респондентів

	Раунд 1-3 (березень-червень 2016)	Раунд 4 (вересень 2016)	Раунд 5 (березень 2017)	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Менше 1 місяця	6	5	3	1	2
1-6 місяців	27	23	10	12	12
7-12 місяців	33	30	23	19	14
Більше ніж 12 місяців	33	41	62	67	71
Немає відповіді	1	1	2	1	1

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

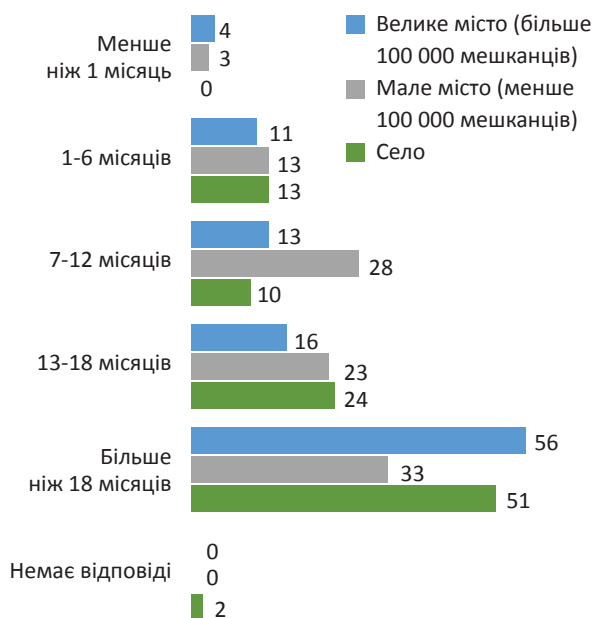
Відзначається також зростання частки ВПО, що працюють на умовах повної зайнятості, з 44% до 57%.

Тривалість зайнятості різниться з-поміж типів населених пунктів. ВПО з довготривалою зайнятістю частіше проживають у великих містах, про що повідомляють 56% респондентів, тоді як у малих містах частка ВПО з довготривалою зайнятістю є значно нижчою – 33% (Діаграма 2.5).

Протягом усіх семи раундів НМС проявлялася позитивна тенденція щодо зростання частки ВПО, чия нинішня робота відповідає їхній кваліфікації, з 59% до 75% (Діаграма 2.6). Найбільша частка (82%) ВПО, чия нинішня робота відповідає їхній кваліфікації, проживає у першій географічній зоні (Донецька і Луганська області, ТКУ). Крім того, 77% ВПО у 7 раунді працюють у тому ж секторі працевлаштування, що й до переміщення, зростання становить 17% у порівнянні з 60% у 1-3 раундах.

Різниця між рівнями зайнятості до та після переміщення є найбільшою в промисловому секторі та секторі послуг. Зокрема, на 6% зменшилася частка ВПО, які працюють у промисловому секторі, і на 5% побільшало ВПО, які працюють у секторі послуг (Діаграма 2.7).

Діаграма 2.5. Розподіл ВПО за тривалістю зайнятості на нинішньому робочому місці, за видом населеного пункту, % зайнятих респондентів

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Діаграма 2.6. Відповідність нинішньої роботи ВПО їхній кваліфікації за раундами, % зайнятих респондентів

	Раунд 4 (вересень 2016)	Раунд 5 (березень 2017)	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Відповідає	59	67	74	75
Не відповідає	41	33	26	25

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Діаграма 2.7. Зміни у секторі зайнятості до та після переміщення, % ВПО у віці 18-59 років

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Рівень безробіття

Спостерігається зменшення частки безробітних ВПО з вересня 2016 року (Діаграма 2.8). Частка пенсіонерів, осіб з інвалідністю та осіб у відпустці по догляду за дитиною становить 28% у 7 раунді.

Найчастіше про пошуки роботи повідомляють безробітні ВПО, які проживають у селах у першій географічній зоні (Донецька та Луганська області – ТКУ). Безпосереднє працевлаштування розглядається безробітними ВПО як найбільш ефективний засіб підтримки, про що повідомляють 49% (Діаграма 2.9). Серед ВПО, які шукають роботу, 52% шукають її через інтернет, 44% – через друзів та родичів, і 36% – через Державний центр зайнятості (Діаграма 2.10).

ВПО (жінка, 36 років) з Луганської області:

«У мене багато освіт, а що з того? Коли я переїхала, то за два тижні перекваліфікувалася на флориста, хоча до того зовсім не розбиралася у квітах. У мене гарно виходило, і робота мені подобалася, проте мені довелося звільнитися, оскільки робота не дозволяла мені сплачувати за оренду квартири».

Джерело: фокус-група з ВПО

Діаграма 2.8. Зайнятість ВПО після переміщення за раундами, %

	Раунди 1-3 (березень-червень 2016)	Раунд 4 (вересень 2016)	Раунд 5 (березень 2017)	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2016)
Так	35	40	41	46	49
Ні	26	38	28	19	23
Пенсіонери, особи з інвалідністю, особи у відпустці по догляду за дитиною	39	22	31	35	28

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Проект фінансується
Європейським Союзом та
впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

Діаграма 2.9. Розподіл безробітних ВПО, що потребують роботи, за типом бажаної підтримки, за раундами, %

	Раунд 4 (вересень 2016)	Раунд 5 (березень 2017)	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Безпосереднє працевлаштування	43	46	63	49
Започаткування власного бізнесу	10	10	10	10
Перепідготовка	13	13	8	8
Консультація у центрі зайнятості	5	4	6	5
Освіта	10	2	5	4
Інше	4	3	0	2
Немає відповіді	15	22	8	22

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

ВПО (жінка, 46 років) з Донецької області:

«У центрі зайнятості мене одразу повідомили, що за мою кваліфікацією вони мені нічого запропонувати не можуть. Наразі я працюю в ательє, шию одяг, проте без офіційного працевлаштування».

Джерело: фокус-група з ВПО

ВПО (жінка, 34 роки) з Донецької області:

«Я 12 років пропрацювала пекарем, потім була завідувачкою виробництва. А коли переїхала, то для мене знайшли лише роботу прибиральниці. Заробітна платня у розмірі 900 грн, я гадаю, мало кого влаштує. Наразі я в декретній відпустці та працюю кравчиною як самозайнята».

Джерело: фокус-група з ВПО

Діаграма 2.10. Розподіл безробітних ВПО за каналами, які вони використовують для пошуків роботи, % безробітних ВПО, що у даний момент шукають роботу

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

3. ДОБРОБУТ ВПО

Засоби для існування

Добробут ВПО дещо покращився у порівнянні з попереднім раундом (Діаграма 3.1). Найбільша частка ВПО (48%) оцінює свою фінансову ситуацію як «коштів вистачає на базові потреби». Частка домогосподарств, які повідомили, що мають достатньо коштів на базові потреби, трохи зросла, тоді як частка домогосподарств, які «змушені заощаджувати навіть на харчуванні», дещо знизилася. Утім, частка домогосподарств, які оцінюють свою фінансову ситуацію як «коштів вистачає лише на харчування», залишається високою, на рівні 40% у 7 раунді.

Діаграма 3.1. Самооцінка ВПО фінансового стану їхніх домогосподарств за раундами, %

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Змушені заощаджувати навіть на харчуванні	10	7
Коштів вистачає лише на харчування	37	40
Коштів вистачає на харчування, необхідний одяг, взуття, базові потреби	44	48
Коштів вистачає на базові та додаткові потреби. Маємо заощадження	5	5
Немає відповіді	4	0

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

ВПО (чоловік, 37 років) з Донецької області:

«Якщо співставляти дохід та необхідні витрати, то все якраз на межі. Наче я працюю, жінка працює, а от зламалася пральна машинка – і це вже велика проблема».

Джерело: фокус-група з ВПО

Найбільша частка домогосподарств (54%), що мають достатньо коштів на базові потреби, проживають у великих містах, тоді як найбільша частка домогосподарств, які оцінили свою фінансову ситуацію як «коштів вистачає лише на харчування», проживають у малих містах та селах – 48% і 47%, відповідно (Діаграма 3.2).

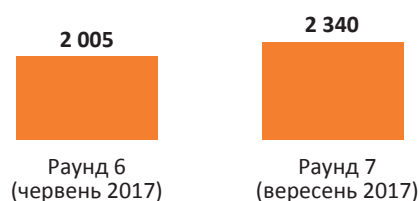
Діаграма 3.2. Самооцінка ВПО фінансового стану їхніх домогосподарств за видами населених пунктів, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Середньомісячний дохід на одного члена домогосподарства ВПО збільшився з 2 005 грн до 2 340 грн (Діаграма 3.3). Спостерігається також деяке зростання частки домогосподарств, які зазначають, що їхній середньомісячний дохід за останні шість місяців перевищує 7 000 грн (Діаграма 3.4). Утім, рівень середньомісячного доходу усе ще залишається низьким у порівнянні з фактичним прожитковим мінімумом, який за розрахунком Міністерства соціальної політики України становить 3 035 грн⁷ на червень 2017.

Діаграма 3.3. Середній дохід на особу (на місяць), за раундами, грн.

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

⁷ Фактичний розмір прожиткового мінімуму у 2015-2017 роках. Міністерство соціальної політики України / <http://www.msp.gov.ua/news/12286.html>

Діаграма 3.4. Рівень середньомісячного доходу домогосподарств ВПО за раундами, %

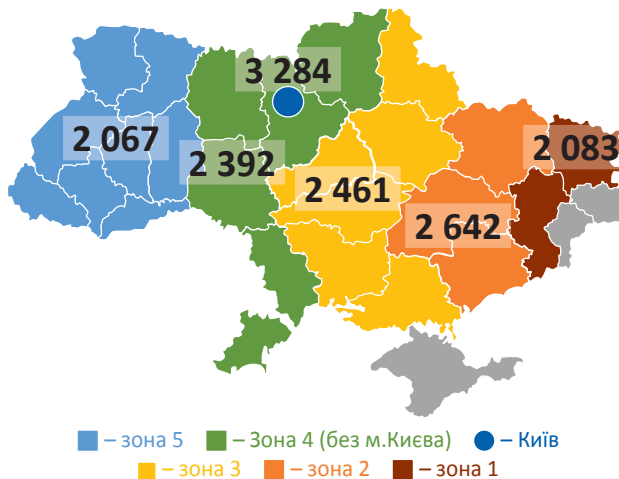
	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
До 1 500 грн	6	5
1 500–3 000 грн	27	22
3 001–5 000 грн	30	28
5 001–7 000 грн	21	21
7 001–11 000 грн	12	16
Понад 11 000 грн	4	8

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Утім, рівень середньомісячного доходу неоднаковий у різних географічних зонах⁸ та типах населених пунктів. Середньомісячний дохід є найвищим у Києві – 3 284 грн, і найнижчим у п'ятій зоні – 2 067 грн та першій зоні – 2 083 грн (Діаграма 3.5).

Рівень середньомісячного доходу у великих містах (2 560 грн) є вищим у порівнянні з доходом у малих містах (1 794 грн) та сільській місцевості (1 825 грн).

Діаграма 3.5. Середній дохід на одну особу (на місяць), за географічними зонами, грн

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

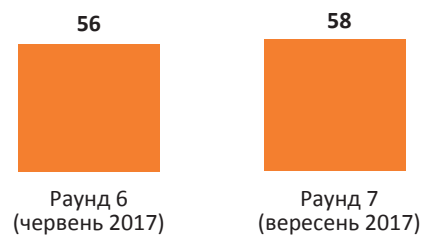
8 Групування областей у зони здійснювалось за відстанню від ТНКУ Донецької та Луганської областей. Зона 1 – Донецька (ТКУ) та Луганська (ТКУ) області; зона 2 – Дніпропетровська, Харківська та Запорізька області; зона 3 – Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська та Черкаська області; зона 4 – Чернігівська, Київська, Житомирська, Вінницька та Одеська області; зона 5 – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька та Чернівецька області.

ВПО (чоловік, 67 років) з Донецької області:
«За два роки як ми переїхали, якщо взяти до уваги, що господарка квартири вже двічі піднімала орендну платню, а пенсія та соціальні виплати залишились на тому ж рівні, що й були, нам стає дедалі важче виживати».

Джерело: фокус-група з ВПО

Інша позитивна тенденція полягає у тому, що 58% опитуваних назвали заробітну плату головним джерелом своїх доходів (Діаграма 3.6). ВПО, які назвали заробітну плату головним джерелом своїх доходів, оцінюють свою фінансову ситуацію як «коштів вистачає на харчування, необхідний одяг, взуття, базові потреби» частіше у порівнянні із іншими учасниками опитування.

Діаграма 3.6. Заробітна плата як головне джерело доходу домогосподарств ВПО, за раундами, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Пенсія за віком або за вислугою років є другим за частотою джерелом доходів, що називають опитані, її частка становить 38% (Діаграма 3.7). Третім є державна допомога ВПО, яку називають 34%, що на 9% менше, ніж у попередньому раунді. У той же час, частка респондентів, які отримують допомогу від держави, залишається великою, це показує, що значна частка ВПО продовжує потребувати державної підтримки.

Соціальна допомога є головним джерелом доходів для 26% ВПО, і 10% отримують фінансову допомогу від родичів (Діаграма 3.7). Частка ВПО, які повідомляють про отримання гуманітарної допомоги, є невеликою і становить 6%.

Діаграма 3.7. Основні джерела доходів у домогосподарствах опитаних ВПО протягом останніх 12 місяців, %

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Заробітна плата	56	58
Пенсія за віком або вислугою років	37	38
Державна підтримка ВПО	43	34
Соціальна допомога	23	26
Фінансова підтримка з боку родичів, які проживають в Україні	9	10
Випадкові заробітки	11	9
Гуманітарна допомога	7	6
Пенсія по інвалідності	4	4
Соціальна пенсія	4	3
Інші доходи	2	4

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Найбільш проблемними питаннями, що зазначають ВПО, є оплата оренди (22%), оплата комунальних послуг (15%), та умови проживання (12%), і така ситуація залишається незмінною протягом останніх двох раундів (Діаграма 3.8).

Діаграма 3.8. Найбільш проблемні питання для домогосподарств ВПО за раундами, %

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Оплата оренди	18	22
Оплата комунальних послуг	20	15
Житлові умови	18	12
Відсутність можливості повернутись до місця свого постійного проживання	9	8
Безробіття	7	6
Призупинення соціальних виплат	4	4
Доступ до лікарських засобів	3	4
Інше	3	8
Жодне із вищезазначених питань нас не турбує	17	20
Немає відповіді	1	1

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Ключовий інформант (жінка, 51 рік):

«У гуртожитку в кімнаті буває аж 7 чоловік. А в деяких кімнатах співмешкають абсолютно незнайомі одне одному люди. Вони просто огороджуються простирадлами, а речі зберігають у пакетах та вішають на гвіздки біля ліжка, адже ніяких шаф немає. От так і живуть разом люди, які тікають від війни».

Джерело: фокус-група з КІ

Ключові інформанти сприймають серйозність проблем ВПО дещо інакше. На думку ключових інформантів, умови проживання також розглядаються як найбільш проблемне питання (31%), за ним слідує безробіття (25%), оплата оренди (10%), оплата комунальних послуг (8%) та відсутність можливості повернутись на місце постійного проживання (9%) (Джерело: Особисті інтерв'ю з ключовими інформантами).

За словами ключових інформантів, найважливішими видами підтримки ВПО є житло (77%), гідна робота (65%), та надання державою фінансової підтримки (63%). Також важливими вважають гуманітарну допомогу (42%), здобуття нової кваліфікації шляхом додаткового навчання (39%), фінансову допомогу з боку неурядових організацій (35%) та надання психологічної підтримки (34%) (Джерело: Особисті інтерв'ю з ключовими інформантами; респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді).

Умови проживання та види житла

Більшість ВПО живе в орендованому житлі, і ситуація залишається відносно незмінною протягом періоду проведення дослідження. Зокрема, 49% проживають в орендованих квартирах, 6% – в орендованих будинках і 4% – в орендованих кімнатах. Значна частина ВПО продовжують проживати з родичами або приймаючими родинами – 25% у 7 раунді. Десять (10%) процентів ВПО проживають у власному житлі, 3% продовжують проживати у гуртожитках і 1% – у центрах колективного проживання (Діаграма 3.9).

Діаграма 3.9. Види житла ВПО за раундами, %

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Орендована квартира	46	49
Прийманоча сім'я / родичі	26	25
Власне житло	9	10
Орендований дім	8	6
Орендована кімната у квартирі	4	4
Гуртожиток	3	3
Центр колективного проживання ВПО	2	1
Інше	2	2

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

У цілому, рівень задоволеності основними характеристиками житла є високим. Більш ніж 90% ВПО повідомляють про задоволеність електропостачанням; більш ніж 85% – каналізацією, безпекою та водопостачанням. Дещо менша частка ВПО повідомляє про задоволеність опаленням (85%), теплоізоляцією (85%) та площею житла (81%) (Діаграма 3.10).

Діаграма 3.10. Задоволеність ВПО умовами проживання за раундами, % задоволених

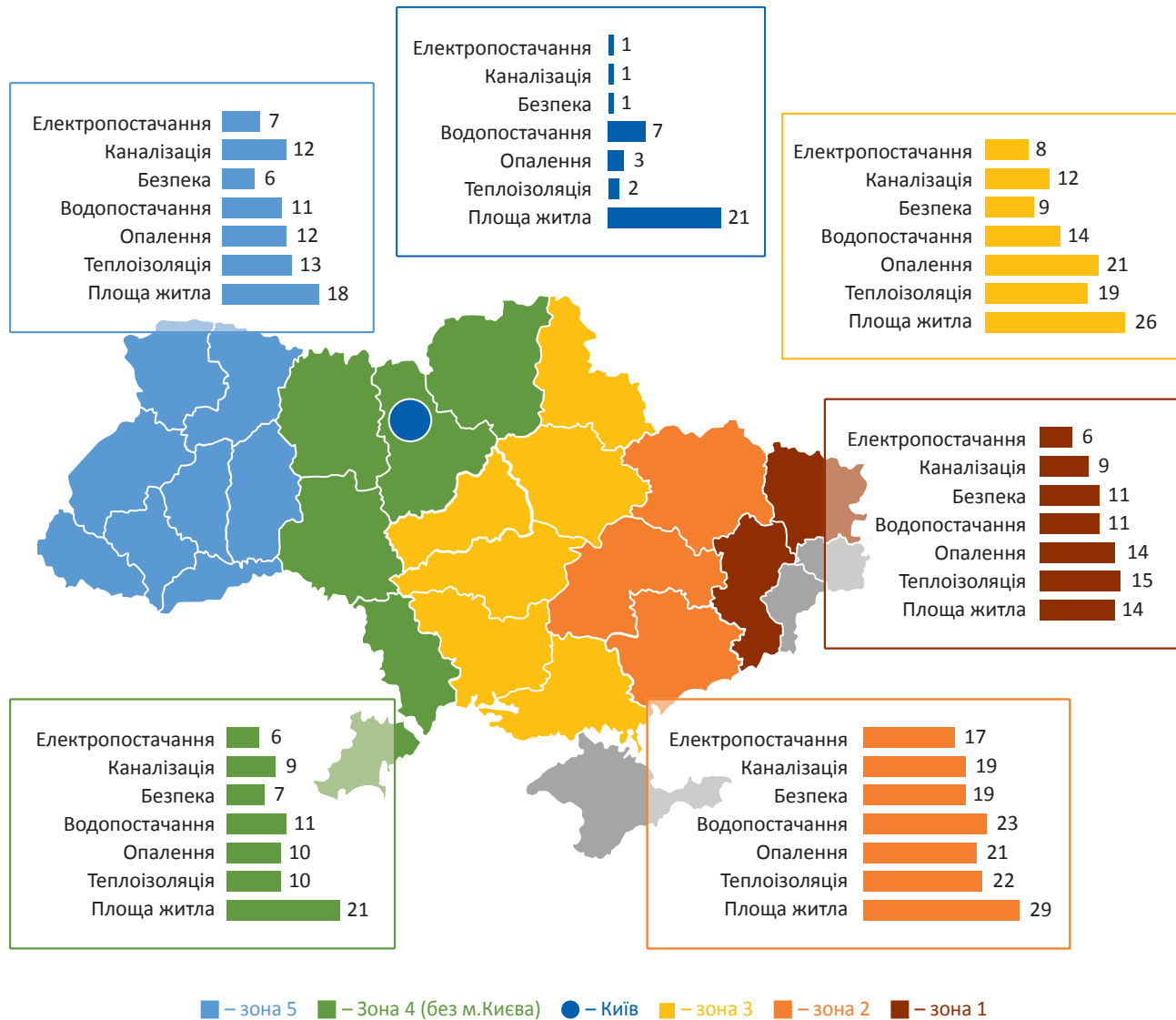
	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Електропостачання	96	92
Каналізація	91	89
Безпека	93	88
Водопостачання	91	86
Опалення	87	85
Теплоізоляція	86	85
Площа житла	84	81

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Якщо розглянути детальніше, незадоволеність умовами проживання висловлюється з різною частотою у різних географічних зонах (Діаграма 3.11)⁹. У другій зоні про незадоволеність повідомляли частіше, зокрема, більш ніж 17% ВПО повідомляли про незадоволеність електропостачанням, каналізацією, безпекою, водопостачанням, опаленням, теплоізоляцією та 29% – площею житла. У першій та третій зонах ВПО найчастіше повідомляли про незадоволеність опаленням, теплоізоляцією та площею житла. У четвертій і п'ятій зонах, а також у Києві найчастіше повідомляли про незадоволеність площею житла.

9 Групування областей у зони здійснювалось за відстанню від ТНКУ Донецької та Луганської областей. Зона 1 – Донецька (ТКУ) та Луганська (ТКУ) області; зона 2 – Дніпропетровська, Харківська і Запорізька області; зона 3 – Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська та Черкаська області; зона 4 – Чернігівська, Київська, Житомирська, Вінницька та Одеська області; зона 5 – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька та Чернівецька області.

Діаграма 3.11. Незадоволеність ВПО умовами проживання, за географічними зонами, %

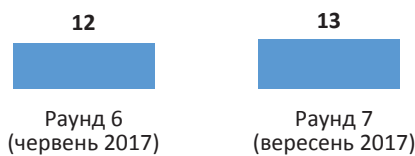
Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Призупинення соціальних виплат

У вересні 2017 року 13% респондентів або їхні сім'ї зазнали призупинення соціальних виплат (Діаграма 3.12).

Діаграма 3.12. ВПО, що зіткнулися з проблемою призупинення соціальних виплат, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Найбільша кількість випадків призупинення соціальної допомоги стосувалася пенсії за віком або за вислугою років (48%), а також щомісячної адресної допомоги ВПО на проживання (46%) (Діаграма 3.13).

Діаграма 3.13. Розподіл ВПО за видами призупинених соціальних виплат, % респондентів, соціальні виплати яким були призупинені

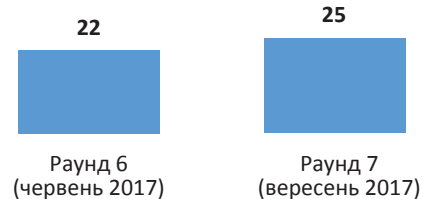
Пенсія за віком або вислугою років	48
Допомога ВПО (щомісячна адресна допомога ВПО на проживання)	46
Допомога сім'ям з дітьми	4
Пенсія по інвалідності	3
Інші види пенсії (у зв'язку із втратою годувальника, соціальна пенсія)	1

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

З-поміж ВПО, які зазнали призупинення соціальних виплат, лише 25% отримали повідомлення про призупинення (Діаграма 3.14), і 37% була відома причина призупинення соціальних виплат (Діаграма 3.15).

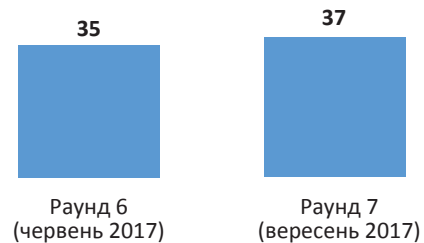
Сорок два (42%) відсотки ВПО, які зазнали призупинення, повідомляють, що вони знайомі з процедурою відновлення їхніх соціальних виплат, що є числом, меншим на 6% у порівнянні з попереднім раундом (Діаграма 3.16).

Діаграма 3.14. ВПО, які отримували офіційне повідомлення щодо призупинення соціальних виплат та процедур їх відновлення, % респондентів, що зазнали призупинення соціальних виплат

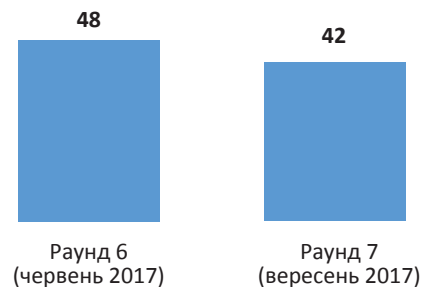
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Діаграма 3.15. ВПО, яким були відомі причини призупинення соціальних виплат, % респондентів, що зазнали призупинення соціальних виплат

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Діаграма 3.16. ВПО, яким була відома процедура відновлення соціальних виплат, % респондентів, що зазнали призупинення соціальних виплат

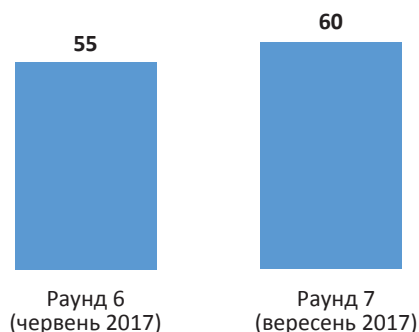
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

ВПО (жінка, 36 років) з Луганської області:
«Порядок оформлення будь-яких соціальних виплат для ВПО трохи більш ускладнений, аніж для інших громадян. Спочатку ти реєструєшся в одному кабінеті служби соціального захисту, потім ідеш в інший з цією ж довідкою, і знову її реєструєш. І це все, щоб отримати одну соціальну допомогу. Я вже не кажу про черги».

Джерело: фокус-група з ВПО

Серед респондентів, які зазнали призупинення соціальних виплат у 7 раунді, 60% зверталися до Міністерства соціальної політики України у цій справі (Діаграма 3.17), і платежі були відновлені для 38% (Діаграма 3.18).

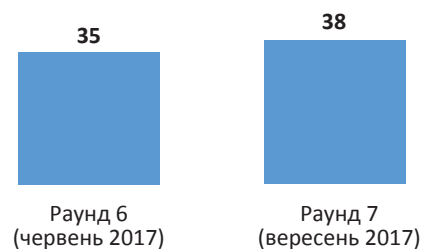
Діаграма 3.17. ВПО, які зверталися з питання призупинення до структурних підрозділів системи соціального захисту для відновлення соціальних виплат, % респондентів, які зазнали призупинення соціальних виплат

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Згідно з обговоренням у фокус-групах, призупинення соціальних виплат має надзвичайно негативні наслідки для добробуту окремих ВПО, оскільки вони втрачають своє головне джерело доходів на період від двох до шести місяців (Джерело: Обговорення у фокус-групах з ВПО).

Діаграма 3.18. ВПО, соціальні виплати яким були відновлені, % респондентів, які зазнали призупинення соціальних виплат

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Кредити та боргові зобов'язання

Лише 3% ВПО повідомили, що мають кредити чи боргові зобов'язання (Діаграма 3.19). Переважна більшість (72%) ВПО, які мають кредити чи боргові зобов'язання, використовували банківські кошти, і 24% позичали у приватних осіб (серед іншого, у друзів, знайомих).

Діаграма 3.19. Розподіл домогосподарств ВПО, які мають кредити або борги, за раундами, %

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Мають кредити чи борги	5	3
Не мають	94	97
Немає відповіді	1	0

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

4. ДОСТУП ДО СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

ВПО (жінка, 36 років) з Луганської області:

«У нас не було проблем влаштувати дитину в дитсадок. Більше того, ми влаштували старшого в школу, яка розташовувалася біля нашого гуртожитку, хоча набір там вже був закритий».

Джерело: фокус-група з ВПО

ВПО (жінка, 36 років) з Луганської області:

«За станом здоров'я мені довелося провести певний період в стаціонарі місцевої лікарні. Хочу сказати, що моє перебування там жодним чином не відрізнялося від лікування місцевих. Так само платили за аналізи, ліки. Звісно, хотілося б, щоб рівень медицини був вищий, але це поширена проблема».

Джерело: фокус-група з ВПО

ВПО загалом демонструють високий рівень задоволеності доступністю усіх основних соціальних послуг. Освіта залишається категорією, якою задоволені найбільше, водночас найменше ВПО задоволені можливостями працевлаштування (Діаграма 4.1).

Діаграма 4.1. Задоволеність ВПО соціальними послугами, % задоволених

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Можливості отримати освіту та влаштувати дитину в школу/дитсадок	84	89
Доступність адміністративних послуг	84	81
Доступність медичних послуг	88	84
Можливості отримання пенсії та соціальної допомоги	79	74
Можливості працевлаштування	69	66

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Ключові інформанти оцінюють доступ ВПО до житла та працевлаштування як обмежений, натомість інші сфери, такі як медичні послуги, освіта, соціальний захист та соціальні послуги були оцінені як більш доступні (відсоток вищий за 80%) (Джерело: Особисті інтерв'ю з ключовими інформантами).

Згідно з обговоренням у фокус-групах з ВПО, респонденти були незадоволеними недоступністю закладів охорони здоров'я у сільській місцевості. Зокрема, у деяких селах необхідно їхати до іншого населеного пункту, щоби придбати ліки, або платити за паливо, щоб автомобіль швидкої медичної допомоги приїхав до сільського населеного пункту (Джерело: Обговорення у фокус-групах з ВПО).

Переважна більшість ВПО почувається у безпеці у нинішньому місці проживання (Діаграма 4.2).

Діаграма 4.2. Оцінка ВПО безпеки середовища та інфраструктури населеного пункту, %

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Я почуваю себе у безпеці	91	83
Я почуваю себе в небезпеці ввечерами та у віддалених частинах населеного пункту	8	14
Я почуваю себе в небезпеці більшість часу	1	3
Інше	0	0

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

5. МОБІЛЬНІСТЬ ВПО

Переміщення

ВПО (жінка, 36 років) з Луганської області:
«Мені подобається це місто, і я мрію придбати тут житло. Якби була б програма стосовно житла для ВПО, з розстрочкою чи по частковою платою, я б нею скористувалася».

Джерело: фокус-група з ВПО

Число ВПО, які залишаються в їхньому нинішньому місці проживання, зростає з кожним раундом (Діаграма 5.1.) Для більшості опитаних ВПО поточне місце проживання було також їхнім першим місцем після переміщення.

Діаграма 5.1. Як довго ви залишаєтесь у нинішньому місці проживання?, %

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
До 6 місяців	5	3
7-12 місяців	10	6
13-18 місяців	4	4
19-24 місяці	13	10
25-30 місяців	28	11
31-36 місяців	36	49
Понад 36 місяців	1	15
Немає відповіді	3	2

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Для ВПО, які змінювали місце свого проживання більше ніж один раз, головними причинами переїзду були відсутність можливостей працевлаштування (46%), проблеми з житлом (38%) і висока орендна плата (17%) (Діаграма 5.2).

Діаграма 5.2. Причини зміни попереднього місця проживання, % осіб, що змінили місце проживання

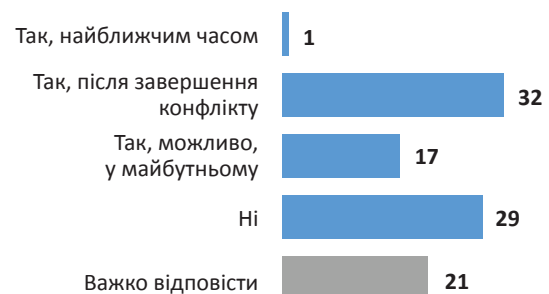

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Наміри щодо повернення

Частка ВПО, які повідомляють про намір повернутися до місця свого проживання до переміщення після завершення конфлікту, становить 32% (Діаграма 5.3). Водночас, 29% ВПО рішуче висловили намір не повертатися навіть після завершення конфлікту. Коли респондентів запитали про плани на наступні три місяці, переважна більшість ВПО (81%) планує залишатися у своєму нинішньому місці проживання.

Діаграма 5.3. Загальні наміри ВПО щодо повернення у місце проживання до переміщення, %

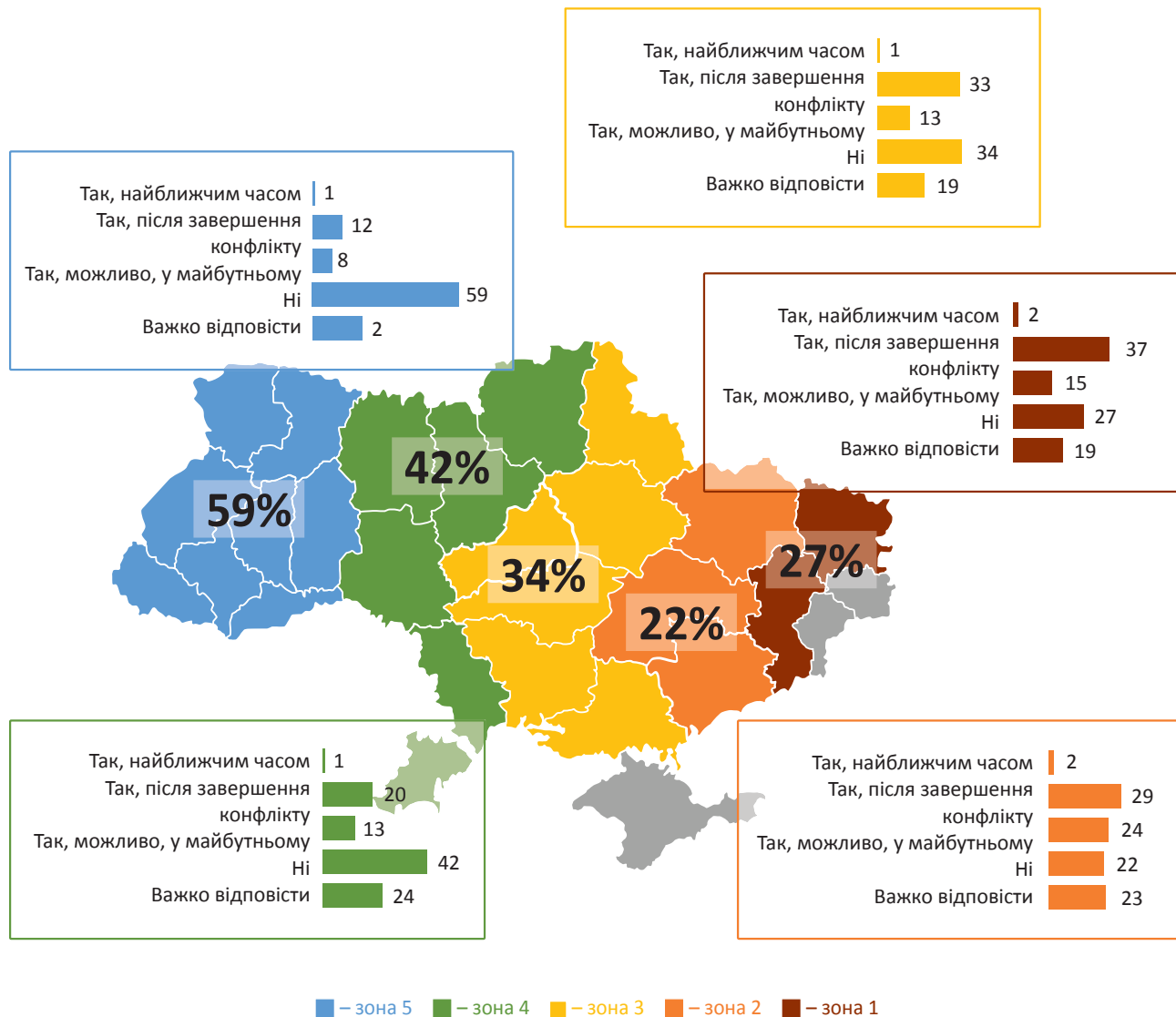
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Наміри залишитися суттєво посилюються по мірі віддалення місця перебування ВПО від ТНКУ (Діаграма 5.4.). Проте, частка ВПО, які ви-

бирають відповідь «Важко відповісти» залишається високою – 21% з усіх опитаних ВПО.

Діаграма 5.4. ВПО, які не планують повертатися у місце проживання до переміщення, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Наміри виїхати за кордон

Загалом, наміри знайти роботу за кордоном є низькими; 1% ВПО повідомили про плани мігрувати за кордон з метою роботи. При цьому, 14% ВПО повідомили, що у їхніх населених пунктах існують можливості виїхати за кордон, такі пропозиції надходять з інтернету, буклетів, або ж від друзів і знайомих. Також 1% ВПО повідомили, що працювали за кордоном в останні три роки, і 4% повідомили, що їхні родичі (чоловіки чи дружини, діти, батьки або інші родичі) працювали за кордоном (Діаграма 5.5).

Діаграма 5.5. Розподіл ВПО за досвідом роботи за кордоном упродовж останніх трьох років, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Лише 3% ключових інформантів повідомляють, що ВПО з їхньої області виїхали в інші країни з метою роботи в останні три місяці. Загалом, 30% ключових інформантів зазначають, що в їхньому населеному пункті рекламуються можливості виїхати за кордон (Джерело: Особисті інтерв'ю з ключовими інформантами).

Найбільше ВПО бажають працювати за кордоном у таких країнах як Польща, Канада і США (Діаграма 5.6).

Діаграма 5.6. Розподіл ВПО за країнами, у котрих вони бажали би шукати роботу (топ-10 країн), %

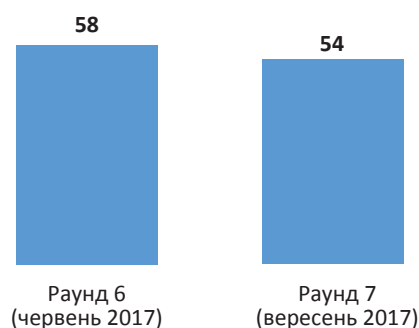
	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Польща	32	29
США	16	15
Канада	12	14
Чеська Республіка	7	8
Італія	5	7
Білорусь	5	5
Іспанія	2	4
Російська Федерація	3	4
Німеччина	3	2
Португалія	2	2

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Відвідання колишніх місць проживання

Частка ВПО, котрі відвідували після переміщення місце свого проживання у зоні конфлікту, дещо знизилася (Діаграма 5.7).

Діаграма 5.7. Частка ВПО, що відвідували місця їхнього проживання до переміщення, %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Головними причинами поїздок на ТНКУ були відвідання та утримання житла (75%), відвідання друзів та сім'ї (54%), а також перевезення майна (25%) (Діаграма 5.8).

Діаграма 5.8. Причини відвідання ВПО ТНКУ після переміщення, % респондентів, що відвідують ТНКУ

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Відвідання та/або утримання житла	75	75
Відвідання друзів та/або сім'ї	53	54
Перевезення майна	26	25
Особливі випадки, такі як весілля або похорон	6	7
Дослідження можливостей повернення	5	7
Операції з майном (продаж, оренда)	2	2
Інше	1	1

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Для ВПО, які не відвідували ТНКУ після переміщення, головною причиною було відчуття, що це «небезпечно для життя», як повідомили 33% респондентів у 7 раунді. У порівнянні з попереднім раундом, спостерігається зменшення цього показника (Діаграма 5.9).

Діаграма 5.9. Причини невідвідування ТНКУ, % ВПО, які не відвідували ТНКУ

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Небезпечно для життя	44	33
Через політичні мотиви	16	20
Через відсутність фінансових можливостей	11	13
Через стан здоров'я	9	13
Там не залишилося ні майна, ні родичів / друзів	10	10
Інше	7	9
Немає відповіді	3	2

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Основними перешкодами, названими ВПО, які відвідують ТНКУ, є черги у контрольних пунктах в'їзду-виїзду на лінії розмежування, а також проблеми транспортного сполучення (Діаграма 5.10). Частка осіб, які називають проблеми транспортного сполучення та страх за власне життя, зменшилася, тоді як частка ВПО, які повідомляють про проблеми з реєстраційними документами для перетину, зросла.

Діаграма 5.10. Найсуттєвіші перешкоди для відвідування ТНКУ, % респондентів, які відвідували ТНКУ після переміщення

	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Черги на лінії розмежування	55	55
Проблеми транспортного сполучення	30	26
Страх за життя	21	13
Проблеми з реєстраційними документами для перетину лінії розмежування	6	11
Стан здоров'я	13	10
Страх пограбування	3	3
Страх перед насильством	2	2
Інше	2	2

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Головними джерелами інформації для ВПО щодо ситуації на ТНКУ є телебачення (69%), інтернет (49%) та інформація від їхніх родичів або друзів (46%), які продовжують проживати на ТНКУ (Діаграма 5.11).

Діаграма 5.11. Джерела інформації про ТНКУ, що використовуються ВПО, %

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

6. ІНТЕГРАЦІЯ У МІСЦЕВІ ГРОМАДИ

ВПО (жінка, 55 років) з Донецької області:
«Ти не знаєш, хто ти, і де твоє місце. І тут не приймають, і там немає життя. Сам себе втратив, бо ти і не цей, і не той».

Джерело: фокус-група з ВПО

ВПО (чоловік, 44 роки) з Донецької області:
«Я не відчуваю себе частиною місцевого населення. Як мінімум, у нас зовсім різні потреби та проблеми. Вони не розуміють нас, ми не розуміємо їх. Вони можуть реально планувати своє майбутнє, а ми не знаємо, чи буде нам чим заплатити за квартиру».

Джерело: фокус-група з ВПО

ВПО (жінка, 34 роки) з Донецької області:
«Ми вже два роки тут живемо, і не помітили, як стали частиною цілого. Весь район нас знає, завжди приходять в гості, питають, чи потрібно нам щось. І ти розумієш, що людина десь там собі живе, у неї своє життя і свої справи, але вона згадала про тебе, що ти є. З негативним ставленням наша сім'я ніколи не стикалася».

Джерело: фокус-група з ВПО

Рівень інтеграції

У 7 раунді частка ВПО, які повідомили, що інтегрувалися у місцеву громаду, знизилась на 9% з попереднього раунду (Діаграма 6.1). Поряд із цим, 27% повідомляють, що інтегрувалися частково та 13% – не інтегрувалися.

Діаграма 6.1. Самооцінка ВПО інтегрованості у місцеву громаду, %

	Раунд 5 (березень 2017)	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Так	56	68	59
Частково	32	25	27
Ні	11	6	13
Немає відповіді	1	1	1

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Дані, отримані від ключових інформантів, показують, що більшість (58%) позитивно оцінює інтеграцію ВПО у життя місцевих громад, що складає зростання на 13% з попереднього раунду (Діаграма 6.2).

Діаграма 6.2. Оцінка ключовими інформантами інтегрованості ВПО у місцеву громаду, %

	Раунд 6 (червень 2017 року)	Раунд 7 (вересень 2017 року)
Так	45	58
Частково	46	37
Ні	4	2
Немає відповіді	5	3

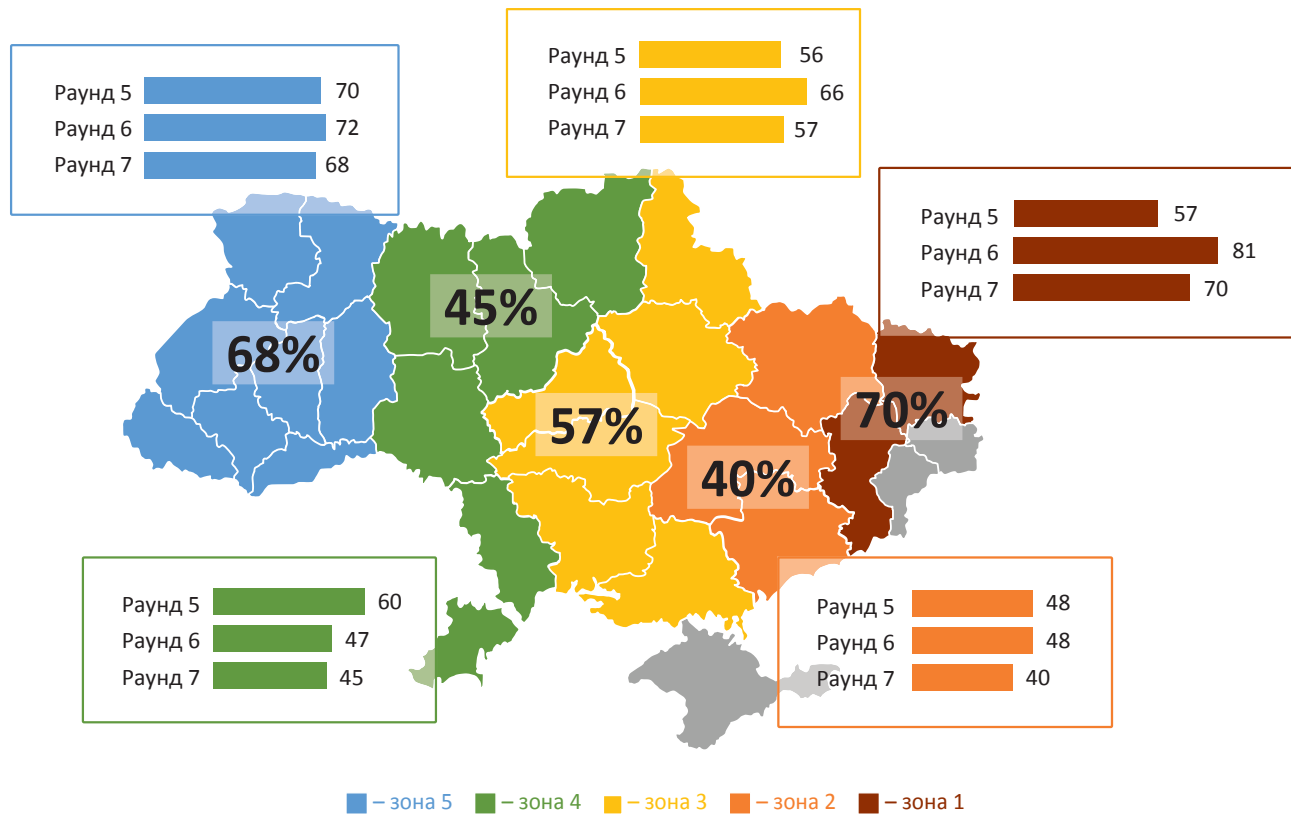
Джерело: Особисті інтерв'ю з ключовими інформантами

Як і у попередньому раунді, про інтегрованість частіше повідомляли ВПО, які проживають у першій географічній зоні (Донецькій та Луганській областях – ТКУ) та сільській місцевості, тоді як про брак інтегрованості частіше повідомляють ВПО, які проживають у великих містах (більш ніж 100 000 мешканців).

Проект фінансується
Європейським Союзом та
впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

Діаграма 6.3. Самооцінка ВПО інтегрованості у місцеву громаду за географічними зонами та раундами, %

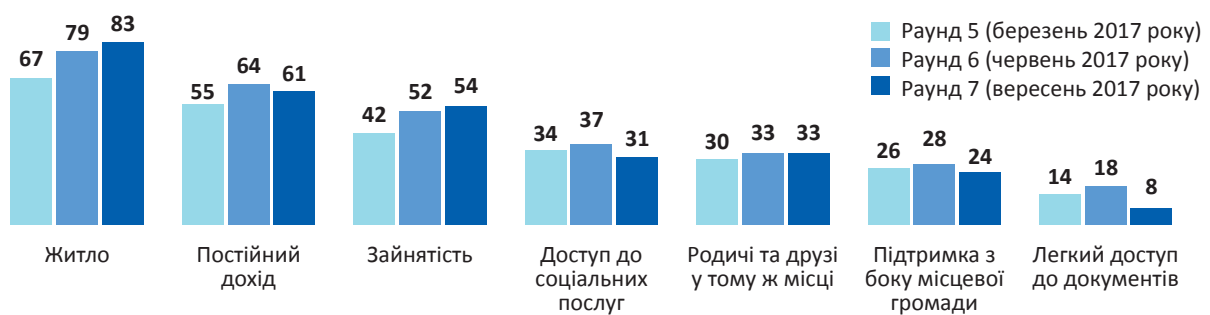

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Головними умовами успішної інтеграції, які називають ВПО, є житло, постійний дохід та зайнятість (Діаграма 6.4). Житло залишається ключовою умовою для 83% ВПО, спостерігається зростанням з 67% у березні 2017 року. Житло є навіть більш

важливим для ВПО, які проживають у малих містах та сільській місцевості, про що зараз повідомляють 88% та 87% респондентів відповідно, тоді як у березні 2017 року про це повідомляли 65% та 57% відповідно.

Діаграма 6.4. Умови інтеграції ВПО у місцеву громаду, за раундами, %

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Постійний дохід та зайнятість залишаються важливими для 61% та 54% ВПО, і частіше зайнятість називають ВПО, які проживають у малих містах та сільській місцевості.

Важливість житла та зайнятості віддзеркалюють також наступні цифри:

- Найбільш проблемними питаннями, названими ВПО, є умови проживання (21%), оплата оренди (20%), оплата комунальних послуг (18%) та безробіття (7%);
- Причинами переселення для ВПО, які вдалися до вторинного переміщення, були житлові питання (41%), висока орендна плата (18%), а також брак можливостей працевлаштування (55%);
- Головною причиною переїзду для ВПО, які повернулися жити на ТНКУ, є володіння приватною власністю, що не вимагає від них платити за оренду (70%).

Загалом, частіше про інтегрованість повідомляють люди, які мають роботу та оцінюють свою фінансову ситуацію як «коштів вистачає на харчування, необхідний одяг, взуття, базові потреби». На противагу цьому, про брак інтегрованості частіше повідомляють ВПО, які є безробітними та «змушені заощаджувати навіть на харчуванні».

Дискримінація

Спостерігається стрибок у частці ВПО, які повідомляють про те, що відчувають дискримінацію у зв'язку зі своїм статусом ВПО, у 5 та 7 раундах (Діаграма 6.5). Дані демонструють загальну тенденцію: тоді як частка ВПО, які повідомляють про дискримінацію, зростає, частка ВПО, які повідомляють про свою інтегрованість, зменшується. Загалом, ВПО, що зазнавали дискримінації у зв'язку зі своїм статусом ВПО, частіше повідомляють про брак своєї інтегрованості.

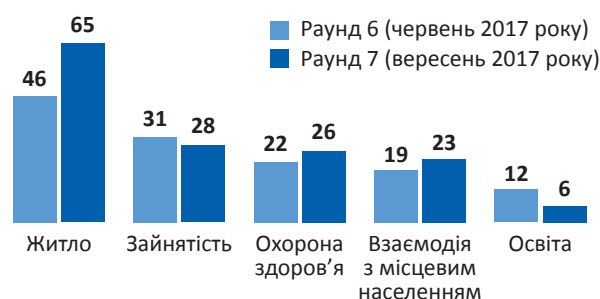
Відчуття дискримінації, котре відмічали ВПО, стосувалося житла (65%), зайнятості (28%) та охорони здоров'я (26%) (Діаграма 6.6). У порівнянні з попереднім раундом спостерігається суттєве зростання частки ВПО, котрі повідомляють про дискримінацію стосовно житла у зв'язку зі своїм статусом (з 46% до 65%).

Діаграма 6.5. Розподіл ВПО за випадками дискримінації, яких зазнавали безпосередньо респонденти або члени їхніх домогосподарств, за раундами, %

	Раунд 4 (вересень 2016)	Раунд 5 (березень 2017)	Раунд 6 (червень 2017)	Раунд 7 (вересень 2017)
Так	9	18	10	15
Ні	90	77	86	84
Немає відповіді	1	5	4	1

Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Діаграма 6.6. Сфери дискримінації, % ВПО, що заявили про дискримінацію

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

ВПО (чоловік, 44 роки) з Донецької області:
«Донецьким не здаємо». Це те, що ми найчастіше чули. Наче добре спілкувалися, орендодавець був позитивно налаштований, але коли бачив реєстрацію в паспорті, одразу ж відмова».

Джерело: фокус-група з ВПО

Таке зростання також може бути пояснене призупиненням соціальних виплат, оскільки ВПО, які повідомляли про випадки дискримінації, більш часто повідомляли, що вони зазнавали призупинення соціальних виплат. Зокрема, серед ВПО, які відмічали випадки або відчуття дискримінації, 42% повідомляли, що зазнавали призупинення соціальних виплат, тоді як з усіх ВПО 19% повідомляли, що зазнавали призупинення соціальних виплат.

Дані 5 раунду показують той самий шаблон – 45% та 24%, відповідно. Призупинення соціальних виплат могло призводити до проблем із житлом, наприклад, з оплатою оренди та комунальних послуг. Зростання відчуття дискримінації, як було зазначено учасниками обговорення у фокус-групах, може бути також результатом необхідності відповідати суворим вимогам процедури перевірки ВПО, що відбувається кожні шість місяців¹⁰.

Ключовий інформант (жінка, 43 роки):

«Ми з дітьми були в кіно, коли телефонує соціальний працівник і каже, що через 15 хвилин вони будуть у нас робити перевірку, і щоб я з дітьми була вдома. І справа не в тому, що нам тоді було їхати додому хвилин 40, а в тому, що я повинна виривати дітей з кіно, бігти туди, адже якщо нас не буде, нас викреслять зі списку».

Джерело: фокус-група з КІ

ВПО (жінка, 55 років) з Луганської області:

«Мені з цими перевітками потрібно особисто їздити до секретаря сільської ради. А мені важко, в мене хвора нога. Ще й чоловік після інфаркту. І мені доводиться наймати автомобіль за 250 грн, щоб поїхати в сільську раду і поставити ту печатку. І так постійно, а це все гроші та здоров'я, а де їх узяти?»

Джерело: фокус-група з ВПО

ВПО (чоловік, 23 роки) з Донецької області:

«Ми з сім'єю змінювали квартиру вже чотири рази. Десь через умови, що не виправдовували свою ціну, десь нас виселили, бо ми не погодилися на підвищення орендної платні. В договорі була одна сума, а з нас хотіли більше, от і довелося з'їхати. Наразі живемо в квартирі не з найкращими умовами, але з дешевою платнею. А коли терміново потрібно шукати нове житло, то особливо не вибираєш».

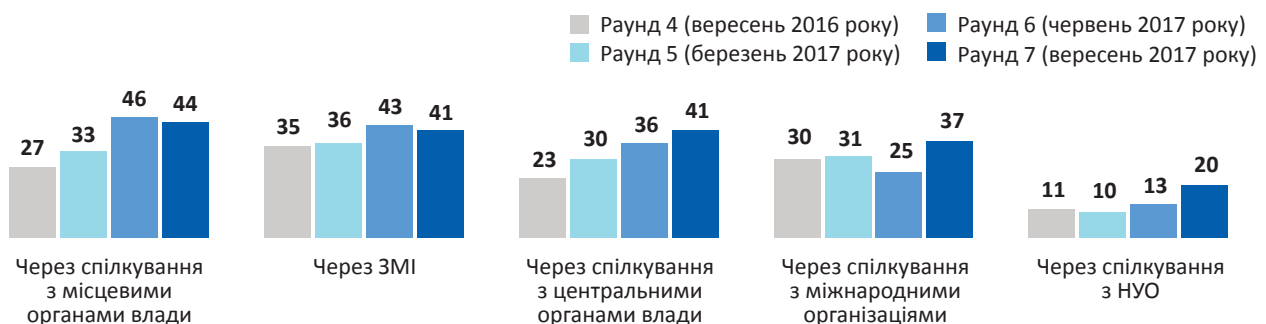
Джерело: фокус-група з ВПО

Про відомі ключовим інформантам випадки дискримінації заявляли 9% з них; такі випадки переважно стосувалися житла, зайнятості та охорони здоров'я.

Лише 2% ключових інформантів повідомляли про відомі їм випадки напруженості між ВПО та приймаючою громадою, і 1% відмічав напруженість між ВПО та учасниками бойових дій, які повернулися із зони конфлікту (Джерело: Особисті інтерв'ю з ключовими інформантами).

На думку ВПО, найбільш ефективними каналами інформування суспільства про проблеми, з якими стикаються ВПО, є спілкування з місцевими органами влади (44%), з центральними органами влади (41%), а також інформування засобів масової інформації (41%) (Діаграма 6.7).

Діаграма 6.7. Найкращий спосіб донесення думки ВПО щодо шляхів розв'язання існуючих проблем, %

10 Постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 року № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» / <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249110200>

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Особисті інтерв'ю з ВПО

Виборчі права

Конституція України гарантує рівні права усім громадянам, включно з виборчими правами. Однак згідно з позицією Центральної виборчої комісії, голосування ВПО на виборах (які проводяться у нинішньому місці їх проживання) є неможливим, оскільки вони не належать до територіальної громади, до якої були переміщені.

У випадку місцевих виборів адреса виборця визначається за зареєстрованим місцем проживання. Відтак, ВПО матимуть можливість голосувати на місцевих виборах, якщо стануть членами територіальної громади, наприклад, зареєструються у новому місці проживання відповідно до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Однак більшість ВПО не мають власного житла та можливості зареєструватися.

Відповідно до результатів інтерв'ю з ВПО, лише 5% респондентів кажуть, що голосували за місцем реєстрації ВПО у ході місцевих виборів у 2015 році (Діаграма 6.8). Дев'яносто п'ять (95%) відсотків повідомляють, що не голосували, і 96% відмічають, що не зверталися із заявою про зміну своєї виборчої адреси.

За словами ВПО, головними причинами, з котрих вони не голосували, були брак часу (31%), відсутність інформації про порядок голосування у місці переміщення (23%), та незацікавленість в участі у виборах (20%).

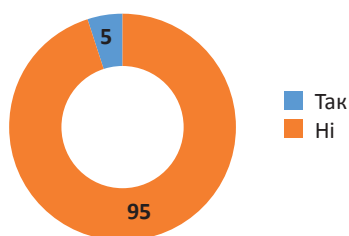
Утім, 67% ВПО повідомляють, що передача інформації про реєстрацію ВПО до Державного реєстру виборців дозволила б їм реалізувати своє право голосу.

ВПО (жінка, 63 роки) з Луганської області:

«Коли я приїхала, то вважала, що я не повинна голосувати. Я нікого не знала, і мій голос приніс би шкоду. Зараз вже прижилася, і коли будуть наступні вибори, я вважаю, що маю право голосувати».

Джерело: фокус-група з ВПО

Діаграма 6.8. Розподіл відповідей ВПО на питання «Чи брали ви участь у голосуванні за місцем реєстрації ВПО на місцевих виборах у 2015 році?», %

Джерело: Інтерв'ю з ВПО (об'єднані дані)

Проект фінансується
Європейським Союзом та
впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

7. ОСОБИ, ЩО ПОВЕРНУЛИСЯ НА ТЕРИТОРІЇ, НЕ КОНТРОЛЬОВАНІ УРЯДОМ

Під час проведення телефонного опитування, що включало 4 204 інтерв'ю в усіх областях України, було встановлено, що 659 респондентів (16%) були ВПО, які повернулися і зараз проживають на ТНКУ.

ВПО, що повернулася (жінка, 55 років):

«Путилівку почали бомбити в червні, і я вирішила, що ми із сином переїдемо до Маріуполя. Але я не змогла знайти роботу, і повернулася в Донецьк. Просто немає роботи ніякої, тому що коли тобі 55 років, на роботу тебе брати ніхто не хоче».

Джерело: фокус-група з ВПО, що повернулися

ВПО, що повернулася (жінка, 67 років):

«Я у сестри своєї вже почувала себе зайвою. А в Донецьку свій дім. Я повернулася і більше вже нікуди не поїду».

Джерело: фокус-група з ВПО, що повернулися

ВПО, що повернулася (жінка, 39 років):

«В основному через фінансову сторону. Роботу, як таку, знайти не змогла, а заробітку ледь вистачало сплачувати за оренду. Більше ні на що не вистачало. А в Донецьку своя квартира, не потрібно платити оренду, то вже трохи легше».

Джерело: фокус-група з ВПО, що повернулися

Особа, що повернулася (чоловік, 52 роки):

«Сімейні обставини змусили нас повернутися, помер мій тесть. А він залишив по собі велике господарство, яке і не пошкоджене майже. Ми й вирішили повернутися, адже потрібно слідкувати за власністю, займатися господарством. Землі господар потрібен».

Джерело: фокус-група з ВПО, що повернулися

Жінки становлять великий відсоток (60%) у домогосподарствах опитаних ВПО, які повернулися на ТНКУ. Пенсіонери є найбільшою часткою опитаних ВПО, які повернулися на ТНКУ – 74% (Діаграма 7.1), тоді як частка пенсіонерів на ТКУ дорівнює 46%¹¹. Частка зайнятих осіб, що повернулися, становить 21%, що значно менше, ніж рівень зайнятості на ТКУ – 40%. У той же час, частка ВПО працездатного віку на ТКУ є більшою (58%), ніж серед опитаних ВПО, які повернулися на ТНКУ (37%). Частка безробітних ВПО на ТКУ (14%) є значно більшою, ніж серед опитаних ВПО, які повернулися на ТНКУ (5%).

Діаграма 7.1. Зайнятість осіб, що повернулися на ТНКУ після переміщення, %

Джерело: Телефонні інтерв'ю з особами, що повернулися на ТНКУ

Оцінюючи свою фінансову ситуацію, 8% респондентів повідомили, що «змушені заощаджувати навіть на харчуванні», 60% оцінили свою фінансову ситуацію як «коштів вистачає лише на харчування», що значно більше, ніж на ТКУ (38%). Різниця між ТНКУ та ТКУ у частці респондентів, які оцінили свою фінансову ситуацію як «коштів вистачає на базові потреби» також суттєва, 29% та 52%, відповідно (Діаграма 7.2).

¹¹ Порівняння на основі даних телефонного опитування.

Діаграма 7.2. Самооцінка осіб, що повернулися до ТНКУ, фінансового стану їхніх домогосподарств у порівнянні з показниками ВПО на ТКУ, %

	ТНКУ	ТКУ
Змушені заощаджувати навіть на харчуванні	8	3
Коштів вистачає лише на харчування	60	38
Коштів вистачає на харчування, необхідний одяг, взуття, базові потреби	29	52
Коштів вистачає на базові та додаткові потреби. Маємо заощадження	1	7
Немає відповіді	2	0

Джерело: Телефонні інтерв'ю з ВПО та особами, що повернулися на ТНКУ

Дані 7 раунду показують, що місячний дохід більшості домогосподарств ВПО, які повернулися, не перевищує 5 000 грн – 65% (Діаграма 7.3). Середньомісячний дохід на особу серед ВПО, які повернулися, становить 2 196 грн. Також учасники фокус-груп відмітили, що ціни на продукти харчування на ТНКУ вищі, ніж на ТКУ, що загострює питання добробуту (Джерело: Фокус-група з особами, що повернулися).

Діаграма 7.3. Рівень середньомісячного доходу домогосподарств осіб, що повернулися на ТНКУ, %

До 1 500 грн	8
1 500-3 000 грн	31
3 001-5 000 грн	26
5 001-7 000 грн	8
7 001-11 000 грн	4
Понад 11 000 грн	3
Важко відповісти або немає відповіді	20

Джерело: Телефонні інтерв'ю з особами, що повернулися на ТНКУ

Близько 35% ВПО, які повернулися, знали про торгову блокаду між Україною та Донбасом, і 65% із них згадували, що з початком блокади відбулося зростання цін. Дехто з них уточнив, що особливо помітним було зростання цін на продукти харчування та ліки.

Головним джерелом доходів для найбільшої частки опитаних ВПО, які повернулися на ТНКУ, є пенсія за віком (61%). Другим головним джерелом доходу

є заробітна плата – 27%, що набагато нижче, ніж 56% на ТКУ. Інші джерела, що часто називаються, це фінансова допомога з боку родичів (14%), соціальна допомога (10%) та – що є специфічним для категорії осіб, що повернулися – інші види пенсій за віком (11%), які включають (за словами респондентів) пенсії, що виплачуються самопроголошеними Донецькою Народною Республікою, Луганською Народною Республікою та/або Російською Федерацією (Діаграма 7.4).

Діаграма 7.4. Головні джерела доходів домогосподарств осіб, що повернулися до ТНКУ, (п'ять, що називаються найчастіше), %

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Телефонні інтерв'ю з особами, що повернулися на ТНКУ

У порівнянні з ТКУ, де більшість ВПО проживає в орендованому житлі, на ТНКУ 98% осіб, що повернулися, живуть у власних квартирах чи домах. Решта 2% опитаних осіб, що повернулися, повідомляють, що їхні будинки були зруйновані або пошкоджені в результаті конфлікту, через що вони живуть із родичами / приймаючою сім'єю, або в орендованому домі.

Безпека залишається головною проблемою для осіб, що повернулися на ТНКУ, про що повідомляють 17% респондентів. Другою та третьою найчастіше згадуваною проблемою є призупинення соціальних виплат (14%) та доступ до ліків (9%), що є більш актуальним для осіб у віці понад 60 років, ніж для людей у віці 18-59 років (Діаграма 7.5). Рівень задоволеності основними характеристиками житла (площа житла, каналізація, теплоізоляція та опалення) є високим – близько 90%. Задоволеність електропостачанням та водопостачанням нижча – 85% і 72%, відповідно.

Діаграма 7.5. Найбільш проблемні питання для домогосподарств осіб, що повернулися до ТНКУ, %

Безпека	17
Призупинення соціальних виплат / виплати пенсії	14
Доступ до ліків	9
Оплата комунальних послуг	4
Безробіття	3
Інше	10
Жодне із вищезазначених питань не турбує	43

Джерело: Телефонні інтерв'ю з особами, що повернулися на ТНКУ

Однією з головних відмінностей між ВПО на ТКУ та ВПО, які повернулися на ТНКУ є те, як вони оцінюють свою безпеку. Лише 30% опитаних ВПО, які повернулися на ТНКУ повідомляють, що почувуються у безпеці, у порівнянні з 83% ВПО на ТКУ (Діаграма 7.6).

Діаграма 7.6. Оцінка безпеки середовища та інфраструктури населених пунктів, %

	ТНКУ	ТКУ
Я почувую себе у безпеці	30	82
Я почувую себе в небезпеці вечорами та у віддалених частинах населеного пункту	50	14
Я почувую себе в небезпеці більшість часу	17	4
Інше	1	0
Немає відповіді	2	0

Джерело: Телефонні інтерв'ю з ВПО та особами, що повернулися на ТНКУ

Більшість респондентів на ТНКУ (70%) зазначають, що причиною їх повернення є володіння приватною власністю, у зв'язку з чим у них немає потреби платити за оренду житла. Другим фактором були сімейні причини (51%). Причини повернення залишаються незмінними в усі раунди моніторингу (Діаграма 7.7).

Діаграма 7.7. Причини повернення на проживання до ТНКУ, %

Там є власність і нам не потрібно платити орендну плату	70
Сімейні причини	51
Недостатні можливості працевлаштуватися	16
Неможливість інтегруватися у місцеву громаду у попередньому місці проживання	4
Обмежений доступ до соціальних послуг – охорони здоров'я, освіти тощо	5
Інше	5
Немає відповіді	2

Примітка: Респонденти могли вибрати кілька варіантів відповіді
Джерело: Телефонні інтерв'ю з особами, що повернулися на ТНКУ

Більшість ВПО, які повернулися (70%) заявляють, що не відвідують території, які перебувають під контролем уряду, для отримання допомоги (Діаграма 7.8). Про відвідання «раз на місяць» або частіше повідомляють 8%.

Діаграма 7.8. Частота відвідання особами, які повернулися до ТНКУ, територій, які контролюються урядом, для отримання підтримки, %

Один раз на тиждень	0
2-3 рази на місяць	2
Один раз на місяць	6
Один раз на два місяці	3
Один раз на три місяці	4
Менше ніж один раз на три місяці	9
Я не відвідую території, які контролюються урядом	70
Немає відповіді	6

Джерело: Телефонні інтерв'ю з особами, що повернулися на ТНКУ

Вісімдесят п'ять (85%) відсотків ВПО, які повернулися, планують залишатися на ТНКУ протягом наступних трьох місяців (Діаграма 7.9). У порівнянні з даними попередніх раундів, число тих, хто планує залишатися на ТНКУ, зросло, тоді як частка осіб, які бажають повернутися на ТКУ, зменшилася.

Діаграма 7.9. Плани осіб, що повернулися до ТНКУ, на наступні три місяці, %

Я планую залишатися на ТНКУ	85
Я планую переїхати на ТКУ	4
Я планую виїхати за кордон	0
Інше	0
Важко відповісти	10
Немає відповіді	1

Джерело: Телефонні інтерв'ю з особами, що повернулися на ТНКУ

Проект фінансується
Європейським Союзом та
впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

8. ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1. Методологія

ДОДАТОК 2. Групування областей у зони за відстанню від ТНКУ Донецької та Луганської областей

ДОДАТОК 3. Статистика дзвінків у ході телефонного опитування

ДОДАТОК 1. Методологія

Методологія дослідження, розроблена в рамках проекту, забезпечує збір даних у 24-х областях України та м. Київ, їх обробку та аналіз щодо місць розміщення ВПО, здійснених ними переміщень та намірів переміщуватися надалі, намірів щодо повернення, основних соціально-економічних проблем, сприйняття громадянами ситуації ВПО, інтегрованості ВПО у місцеві громади, а також інших соціально-економічних характеристик ВПО в Україні.

НМС функціонує, об'єднуючи дані, отримані з багатьох джерел, а саме:

- Дані вибіркового опитування ВПО у рамках особистих та телефонних інтерв'ю.
- Дані, отримані від ключових інформантів, опитаних у місцях проживання ВПО у рамках особистих інтерв'ю.
- Дані обговорень у фокус-групах з ключовими інформантами, ВПО та особами, що повернулися на ТНКУ.
- Адміністративні дані.

Обсяг вибірки домогосподарств ВПО у 205 випадково відібраних територіальних одиницях, обраних для проведення особистих інтерв'ю, становив 1 025 домогосподарств ВПО (розподіл вибірки за областями наведено у Діаграмах 1 і 3). Вибірка територіальних одиниць сформована за всіма областями України і структурована пропорційно чисельності ВПО, зареєстрованих у кожній області. Слід зазначити, що близько 50% вибірки ВПО для особистих інтерв'ю у цьому раунді були опитані у

рамках попереднього раунду. Метою збереження домогосподарств ВПО у вибірці було забезпечення можливості більш точної оцінки змін у показниках між суміжними раундами.

У кожній територіальній одиниці, відібраній для моніторингу, були п'ять домогосподарств ВПО та двоє ключових інформантів (представники місцевої громади, ВПО, місцевих органів влади, а також НУО, що займаються проблемами, з котрими стикаються ВПО). Розподіл числа опитаних ключових інформантів за областями представлений у Діаграмі 2.

Вибірка для телефонного опитування була сформована на основі бази даних реєстрації ВПО, яка ведеться Міністерством соціальної політики України. У червні-вересні 2017 року 4 204 домогосподарства ВПО були опитані за допомогою цього методу у 24 областях України. З них 659 інтерв'ю були проведені з особами, що повернулися на територію, не контрольовані урядом. Розподіл кількості опитаних домогосподарств за областями представлено на Діаграмі 4.

Протягом періоду реалізації дослідження було проведено п'ять фокус-груп із представниками: загалу ВПО (2 ОФГ у Рівному та Корсунь-Шевченківському, Черкаська область), ключових інформантів (2 ОФГ у Києві та Запоріжжі) та осіб, що мають статус ВПО, але повернулися на територію, не контрольовані урядом (1 ОФГ у Маріуполі, Донецька область, територія, контрольована урядом).

Проект фінансується
Європейським Союзом та
впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

Діаграма 1. Розподіл вибірки територіальних одиниць за областями України

Область	Кількість відібраних територіальних одиниць
Усього	205
Вінницька	4
Волинська	4
Дніпропетровська	15
Донецька	47
Житомирська	4
Закарпатська	4
Запорізька	14
Івано-Франківська	4
Київська область (без м. Київ)	6
Кіровоградська	4
Луганська	24
Львівська	4
Миколаївська	4
Одеська	5
Полтавська	4
Рівненська	4
Сумська	4
Тернопільська	4
Харківська	14
Херсонська	4
Хмельницька	4
Черкаська	4
Чернівецька	4
Чернігівська	4
м. Київ	12

Діаграма 2. Розподіл ключових інформантів для проведення особистих інтерв'ю за областями

Область	Кількість ключових інформантів
Усього	410
Вінницька	8
Волинська	8
Дніпропетровська	30
Донецька	94
Житомирська	8
Закарпатська	8
Запорізька	28
Івано-Франківська	8
Київська область (без м. Київ)	12
Кіровоградська	8
Луганська	48
Львівська	8
Миколаївська	8
Одеська	10
Полтавська	8
Рівненська	8
Сумська	8
Тернопільська	8
Харківська	28
Херсонська	8
Хмельницька	8
Черкаська	8
Чернівецька	8
Чернігівська	8
м. Київ	24

Діаграма 3. Розподіл домогосподарств ВПО для проведення особистих інтерв'ю за областями

Область	Кількість
Усього	1 025
Вінницька	20
Волинська	20
Дніпропетровська	75
Донецька	235
Житомирська	20
Закарпатська	20
Запорізька	70
Івано-Франківська	20
Київська область (без м. Київ)	30
Кіровоградська	20
Луганська	120
Львівська	20
Миколаївська	20
Одеська	25
Полтавська	20
Рівненська	20
Сумська	20
Тернопільська	20
Харківська	70
Херсонська	20
Хмельницька	20
Черкаська	20
Чернівецька	20
Чернігівська	20
м. Київ	60

Діаграма 4. Розподіл домогосподарств ВПО для проведення телефонних інтерв'ю за областями

Область	Кількість
Усього	4 204
Вінницька	77
Волинська	78
Дніпропетровська	271
Донецька ТКУ	539
Житомирська	77
Закарпатська	78
Запорізька	272
Івано-Франківська	77
Київська область (без м. Київ)	135
Кіровоградська	77
Луганська ТКУ	382
Львівська	76
Миколаївська	78
Одеська	105
Полтавська	78
Рівненська	78
Сумська	79
Тернопільська	78
Харківська	273
Херсонська	78
Хмельницька	78
Черкаська	85
Чернівецька	78
Чернігівська	78
м. Київ	240
Донецька ТНКУ	490
Луганська ТНКУ	169

Проект фінансується
Європейським Союзом та
впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

ДОДАТОК 2. Групування областей у географічні зони за відстанню від ТКУ Донецької та Луганської областей

Зона	Область
1	Донецька область (ТКУ)
	Луганська область (ТКУ)
2	Дніпропетровська область
	Харківська область
	Запорізька область
3	Кіровоградська область
	Миколаївська область
	Полтавська область
	Сумська область
	Херсонська область
	Черкаська область
4	Вінницька область
	Житомирська область
	Київська область
	м. Київ
	Одеська область
	Чернігівська область
5	Волинська область
	Закарпатська область
	Івано-Франківська область
	Львівська область
	Рівненська область
	Тернопільська область
	Хмельницька область
	Чернівецька область

ДОДАТОК 3. Статистика дзвінків телефонного опитування

Статистика дзвінків

Усього	11 071	
Проведені інтерв'ю (ТКУ)	3 545	32%
Проведені інтерв'ю (ТНКУ)	659	6%
Немає відповіді / телефон не відповідає (після трьох спроб)	1 587	14%
Немає зв'язку	2 365	21%
Не обслуговується	1 275	12%
Не ВПО	410	4%
Відмова взяти участь в опитуванні	1 230	11%

Немає зв'язку

Усього	2 365	
Vodafone	1 606	68%
Київстар	534	23%
lifecell	220	9%
Інші	5	0%

Не обслуговується

Усього	1 275	
Vodafone	883	69%
Київстар	225	18%
lifecell	153	12%
Інші	14	1%

Проект фінансується
Європейським Союзом
та впроваджується Міжнародною
організацією з міграції (МОМ)

Міжнародна організація з міграції (МОМ)
Агентство ООН з питань міграції

За подальшою інформацією, будь ласка, звертайтеся до
Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні:
вул. Михайлівська, 8, Київ, Україна, 01001
Тел.: (044) 568-50-15 • Факс: (044) 568-50-16
E-mail: nmsukraine@iom.int